

Evli, siberkondriyak, çocuklu: Ebeveynlerin çevrimiçi sağlık bilgisi arama davranışlarına genel bir bakış*

Married, cyberchondriac, and parental: An overview of online health information seeking behaviors among parents

Büşra Tekin¹, Hasan Giray Ankara²

¹ Arş. Gör. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, busra.tekin@sbu.edu.tr, 0000-0002-3255-1822

² Dr. Öğr. Üyesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, hg.ankara@sbu.edu.tr, 0000-0002-8058-1428

*Bu çalışma Dr. Öğr. Üy. Hasan Giray ANKARA danışmanlığında 12.03.2024 tarihinde tamamladığımız "Dijital Çağın Hastalığı Siberkondri ile İlişkili Faktörlerin Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca 9. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yönetimi Kongresinde sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "The Relationship Between Parents, Cyberchondria And E-Health Literacy" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

ÖZ

Amaç: Ebeveynlerin siberkondri seviyelerini etkileyen faktörleri incelemek ve çocuklu ve çocuksuz bireylerin siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyelerini değerlendirmektir. **Gereç ve Yöntem:** Kesitsel tanımlayıcı tipte olan bu çalışma internet kullanan ve 121'i çocuk sahibi olan 396 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler katılımcılara gönderilen online form aracılığıyla Mayıs 2021-Kasım 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Kruskal Wallis testi ve korelasyon kullanılmıştır. **Bulgular:** Çocuklu katılımcıların siberkondri seviyelerini internet kullanım süresi, internet araştırmaları, internetteki bilgilere güvenme ve bu bilgilere göre karar alma durumları etkilemektedir ($p < 0.05$). Siberkondri puanı ile siberkondri ölçeği alt grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve yüksek düzeyde bir ilişki vardır. Çocuklu kadınların siberkondri seviyelerinin ($82,52 \pm 21,64$) çocuklu erkekler ve çocuksuz bireylerden yüksek olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Araştırmada, internet kullanım alışkanlıklarının ebeveynlerin siberkondri seviyeleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Siberkondri düzeyinde meydana gelen artış siberkondriya ölçeği alt grup puanları ile e-sağlık okuryazarlığını da artırmaktadır. Çocuklu kadınların siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyeleri erkeklerinkinden yüksektir.

ABSTRACT

Objective: The aim is to examine the factors influencing parental cyberchondria levels and evaluate the cyberchondria and e-health literacy levels of individuals with and without children. **Materials and Methods:** This cross-sectional descriptive study was conducted with 396 internet-user participants, 121 of whom are parents. Data were collected via an online form applied to participants between May 2021 and November 2021. Descriptive statistics, Kruskal-Wallis test, and correlation were used for data analysis. **Results:** The cyberchondria levels of participants with children are influenced by internet usage duration, online health research, reliance on internet information, and decision-making based on such information ($p < 0.05$). There is a statistically significant, positive, and high-level relationship between cyberchondria score and its subgroups. It was found that the cyberchondria levels of women with children (82.52 ± 21.64) are higher than those of men with children and individuals without children. **Conclusion:** The study demonstrates that internet usage habits affect parental cyberchondria levels. An increase in cyberchondria levels also enhances e-health literacy as measured by the cyberchondria scale subgroups. Women with children exhibit higher levels of cyberchondria and e-health literacy compared to men.

Anahtar Kelimeler:
Siberkondri, Ebeveynler, E-Sağlık Okuryazarlığı, İnternet, Sağlık Bilgisi Araştırma

Key Words:
Cyberchondria, Parents, E-health Literacy, Internet, Health Information Research

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Arş. Gör. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, busra.tekin@sbu.edu.tr, 0000-0002-3255-1822

DOI:
10.52880/sagakaderg.1489139

Gönderme Tarihi/Received Date:
23.05.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
29.07.2024

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.09.2024

GİRİŞ

1969 yılı itibarıyla hayatımıza giren internet günlük yaşamın önemli bir parçası olmuş ve bilgi edinme, araştırma, iletişim, eğlence, ticaret gibi çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla her yaş grubunun aktif olarak kullandığı internet sağlığa dair bilgi edinmek için önemli bir kaynak haline gelmiştir. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına göre, ülkemizde 16-74 yaş grubu bireylerin internet kullanım oranı 2023 yılında %90'a yakındır. Benzer şekilde, söz konusu raporda internet üzerinden öğrenme faaliyeti gösteren bireylerin oranının %18.7 olduğu ifade edilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), 2023). İnternet, bireyler ile sağlık hizmeti sunum sistemi arasındaki etkileşimi geniş ölçüde kolaylaştırmıştır ve halk, hastalar ve sağlık uzmanları için sağlık, hastalıklar ve tıbbi tedavilerle ilgili bilgi edinmek için vazgeçilmez bir kaynak haline gelmiştir (Bianco, Zucco, Nobile, & Pileggi, 2013). Płaciszewski ve arkadaşları (Płaciszewski, Wierzba, Ostrowski, Pinkas, & Jankowski, 2022) Polonya'da gerçekleştirdikleri çalışmada internetin ilaçlar ve etkileri ile ilgili bilgi edinmek; sağlık bilgisi, doktor veya hastane araştırmak, ilaç veya besin takviyesi almak gibi amaçlarla kullanıldığını ifade etmiştir. Bireyler internet vasıtasıyla sağlık kurumları ve uzmanlarıyla iletişim kurma, eşzamanlı olarak sağlık profesyonelleri ile bilgi ve mesaj paylaşma imkanına sahiptir. Bu sayede kronik hastalıkların izlenmesi, randevu alma, tetkik sonuçlarına zaman ve mekândan bağımsız olarak erişim mümkün olmaktadır (Kurşun & Kaygısız, 2018).

Günümüzde normal bir davranış olarak kabul edilen internetteki sağlık araştırmalarının aşırı ve tekrarlayan şekilde gerçekleştirilmesi ve endişenin bu duruma eşlik etmesi siberkondri kavramını meydana getirmiştir. Siberkondri anormal bir davranış ve duygu durumunu ifade eder (Starcevic, 2017). İnternetteki sağlık bilgilerine ulaşmanın yolu elektronik sağlık okuryazarlığından geçmektedir. Bu kavram, elektronik kaynaklardan sağlık bilgilerini arama, bulma, anlama, değerlendirme ve edinilen bilgilerle sağlık sorununa çözüm bulma anlamına gelir (Norman & Skinner, 2006) (Başhan Aslantaş & Altuntaş, 2023).

İnternetteki sağlık bilgileri, insanların daha iyi bilgilendirilmesine ve dolayısıyla daha iyi sağlık sonuçlarına ve sağlık hizmeti kaynaklarının daha etkin kullanımına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, bu kaynakların sınırlılıkları, yanlış bilgiye ilişkin endişeler ve kişisel bilgilerin gizliliği ile ilgili potansiyel zorluklar hala tartışma konusudur. Nitekim, internet üzerindeki sağlık bilgileri yanlış yorumlanabilir ve bu durum sağlık davranışları ile sağlık sonuçlarını olumsuz etkileyebilir (Bianco, Zucco, Nobile, & Pileggi, 2013).

İnsanlar genellikle sadece kendileri için değil, aynı zamanda aile üyeleri ve özellikle çocukları için de sağlıkla ilgili bilgiler elde etmek için internette arama yapar (Barke & Doering, 2020). Birçok ülkede, yetişkinlerin kendileri ve aile bireylerinin sağlık veya hastalıklarına dair yaptıkları internet araştırmalarının sıklığı artmakta ve bu durum insanlara yardımcı olmak amacıyla paylaşılan fakat tamamen doğru bilgileri içermeyen internet içerikleri sebebiyle (Büyükaşar, 2022) kaygı ve kafa karışıklıklarını da artırmaktadır (Holyoake & Searle, 2015).

Günümüzde modern ebeveynlerin temel hedefi çocuklarının yaşam kalitesini arttırmaktır (Marimuthu, 2019). Anne ve babaların çocuklarının sağlığı ile ilgili bilgi araması, ebeveynliğin yeni sorumlulukları karşısında artan bilgi ihtiyaçlarının bir ifadesi olarak ifade edilebilir (Barke & Doering, 2020).

Ebeveynlik, yaşam boyu kaygı ile yaşamaya kapı açan olaylardan biridir. Ebeveynliğe uyum süreci anne ve babaların yaşam tarzında köklü değişiklikler meydana getirmektedir. Bu değişiklikler arasında öncelikle rol ve sorumluluklar, ilişkiler ve beklentiler yer almaktadır. Ebeveynlik çocuğun iyilik halini üst düzeyde tutma, sağlığını koruma ve geliştirme niyeti dolayısıyla stres ve kaygıya neden olmaktadır. Bu kaygının üstesinden gelmenin en kısa ve pratik yolu ise çevrimiçi kaynakları kullanmaktır (Prescott J, Mackie, & Rathbone, 2018) (Dworkin, Connell, & Doty J., 2013) (Cotten & Gupta, 2004) (Rathbone & Prescott, 2019).

Ebeveynlerin çocuklarının sağlığıyla ilgili bilgileri çevrimiçi olarak aramalarının faydaları arasında sağlık ve sağlık hizmeti sunumu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, hekime ulaşılamayan zamanlarda bilgi edinmek (Bernhardt & Felter, 2004), acil olmayan sorunlarda sağlık hizmeti talebini azaltmak ve acil durumlarda etkili karar almak yer almaktadır (Giesen, ve diğerleri, 2017) (Barke & Doering, 2020). Bununla birlikte, internette sağlık bilgisi araştıran ebeveynler web sitelerini kafa karıştırıcı olarak değerlendirmekte ve çevrimiçi sağlık araştırmaları sonucu daha endişeli hissettiklerini bildirmektedir (Barke & Doering, 2020).

Ebeveynlerin internette edindiği bilgilerle kaygısının artması siberkondri ile bu bilgileri verimli şekilde kullanması ise e-sağlık okuryazarlığı ile ilişkilendirilmektedir. Ülkemizde ebeveynlerin siberkondri seviyeleri ve bunun e-sağlık okuryazarlığı ile ilişkisine dair yeteri kadar çalışmanın olmadığı tespit edilmiş ve gerçekleştirilen araştırma ile bireylerin çocuk sahibi olduktan sonra siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyelerinin nasıl değiştiğini anlamak amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, ebeveynlerin siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyelerini etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Ayrıca, bir diğer amaç ebeveynler ile çocuk sahibi olmayan bireylerin siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyelerini ölçmektir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

396 kişinin gönüllü katılımı ile gerçekleştirilen bu kesitsel tanımlayıcı çalışmanın evrenini internet kullanan bireyler oluşturmaktadır. Araştırma soru kağıdının cevaplanmasının alışılacağı sürelerden daha uzun sürmesi dolayısıyla cevaplarda sağlıklı geri dönüşleri alabilmek amacıyla olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu yöntemi kullanılmıştır. Böylelikle cevaplayıcıdan, soruları aynı ciddiyet ile cevaplayabilecek bir kişiyi refere etmesi istenmiş ve refere ettiği kişiye de anket uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler katılımcılara gönderilen ve üç bölümden oluşan online form aracılığıyla Mayıs 2021-Kasım 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Sosyodemografik bilgiler ile internet kullanım alışkanlıklarına yönelik soruların yer aldığı bölüm birinci, siberkondri ölçeği ikinci ve e-sağlık okuryazarlığı ölçeği üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Siberkondri ölçeği Durak Batıgün ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir. Beş alt boyutu (kaygıyı artıran faktörler, hipokondri-kompulsiyon, kaygıyı azaltan faktörler, doktor-hasta etkileşimi ve işlevsiz internet kullanımı) olan ölçek 28 maddeden oluşmaktadır ve 5'li Likert tipi puanlama yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan 140'tır. Elektronik sağlık okuryazarlığı ölçeği ise Norman ve Skinner (2006) tarafından geliştirilmiş ve geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır. Ölçek, Tamer Gencer (2017) tarafından

Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 8 maddeden oluşmakta olup maddeler 5'li Likert tipi puanlama ile ölçülmüştür. Ölçekten alınabilecek puan değerleri 8 ve 40 arasında yer almaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler SPSS 26.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadaki bağımsız değişkenlerin normallik varsayımları kontrol edilmiştir. Bu aşamada her bir değişken için normallik testi Shapiro Wilk yapılmış, basıklık-çarpıklık değerleri, Histogram Grafiği, Q-Q Plot Grafiği ve Box Plot Grafiği incelenmiştir. Analitik çözümlerinde, normal dağılıma uymayan dağılımlar için Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Veri analizinde frekans ve yüzde dağılımlarından, Pearson Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır.

Hipotezler

H1: Bireylerin çocuk sayısına göre siberkondri skorlarındaki fark anlamlı değildir.

H2: Ebeveynlerin e-sağlık okuryazarlığı seviyeleri ile siberkondri seviyeleri ilişkili değildir.

H3: Çocuklu kadınların siberkondri düzeyi çocuksuz kadınlarınkinden yüksektir.

Sınırlılıklar

Çocuklu katılımcıların yaklaşık %70'i lisans ve üstü eğitim seviyesine sahiptir. Bu durum evrenin temsiliyeti açısından sınırlılık oluşturmaktadır.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ve çocuk sahibi olma durumlarına göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmektedir. Buna göre, 396 katılımcının yaklaşık %66'sını kadınlar ve %30'unu çocuklular oluşturmaktadır. Çocuklu kadınların oranı %26,54 iken çocuklu erkeklerin oranı %38,24'tür (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara Dair Genel Bilgiler

	Çocuklu		Çocuksuz		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Kadın	69	26,54	191	73,46	260	65,66
Erkek	52	38,24	84	61,76	136	34,34
TOPLAM	121	30,56	275	69,44	396	100

Çocuklu katılımcılarla ilgili genel bilgilere bakıldığında bir çocuk sahibi olanlar grubun yaklaşık %56'sını, 40 yaş ve alt katılımcılar ise grubun neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların yaklaşık %70'i yükseköğrenim ve üstü eğitim durumuna sahiptir. Çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde asgari ücret ₺3,577'dir. 8001₺ ve üstü gelir durumuna sahip olanların oranı %55'tir (Tablo 2).

İnternet kullanım alışkanlıkları incelenen çocuklu katılımcıların sadece %10'u günde 1 saatten az internet kullandığını belirtmiştir. Ebeveynlerin (n=121) %55'i internette sağlıkla ilgili araştırma yaptığını, %29'u internette edindiği bilgilere güvendiğini ve %15'i ise bu bilgilere istinaden karar aldığını ifade etmiştir. Bahsi

Tablo 2. Çocuklu Katılımcılar ile İlgili Genel Bilgiler

		Kadın: 69		Erkek: 52		TOPLAM		İstatistik	POST-HOC
		n	%	n	%	n	%		
Çocuk Sayısı	1	36	29,75	32	26,45	68	56,20	H: 0,723 p= 0,697	
	2	22	18,18	16	13,22	38	31,40		
	3 ve üstü	11	9,09	4	3,31	15	12,40		
Yaş	21 - 30	5	4,13	4	3,31	9	7,44	H: 3,482 p= 0,481	
	31 - 40	25	20,66	24	19,83	49	40,50		
	41 - 50	22	18,18	14	11,57	36	29,75		
	51 - 60	13	10,74	6	4,96	19	15,70		
	≥ 61	4	3,31	4	3,31	8	6,61		
Öğrenim	Ortaöğretim ve altı	12	9,92	3	2,48	15	12,40	H: 1.187 p=0,552	
	Lise	17	14,05	5	4,13	22	18,18		
	Yüksek öğrenim ve üstü	40	33,06	44	36,36	84	69,42		
Aylık Gelir	Gelir yok	9	7,44	0	0,00	9	7,44	H: 12,039 p: 0,06	
	1-2020 TL	2	1,65	1	0,83	3	2,48		
	2020-3500 TL	5	4,13	1	0,83	6	4,96		
	3500-5000 TL	14	11,57	4	3,31	18	14,88		
	5000-8000 TL	6	4,96	12	9,92	18	14,88		
	8001- 12000 TL	15	12,40	18	14,88	33	27,27		
	12001 TL ve üstü	18	14,88	16	13,22	34	28,10		
İnternet Kullanım Süresi	1 saatten az	8	6,61	4	3,31	12	9,92	H: 9,780 p: 0,02	1-2 p=0,00 1-3 p=0,00
	1-3 saat	33	27,27	28	23,14	61	50,41		
	4-6 saat	20	16,53	15	12,40	35	28,93		
İnt.te Sağlıkla İlgili Araştırma Yaparım.	6 saat ve üstü	8	6,61	5	4,13	13	10,74	H: 25,48 p: 0,00	1-3 p=0,00 2-3 p=0,00
	Katılmıyorum	15	12,40	10	8,26	25	20,66		
	Kararsızım	15	12,40	14	11,57	29	23,97		
İnternetteki Bilgilere Güvenirim	Katılıyorum	39	32,23	28	23,14	67	55,37	H: 23,21 P: 0,00	1-2 p=0,00 1-3 p=0,00 2-3 p=0,02
	Katılmıyorum	12	9,92	6	4,96	18	14,88		
	Kararsızım	29	23,97	31	25,62	60	49,59		
İnt.teki Bilgilere Göre Sağlıkla İlgili Karar Alırım.	Katılıyorum	25	20,66	10	8,26	35	28,93	H: 24,42 p: 0,00	1-2 p=0,00 1-3 p=0,00
	Katılmıyorum	26	21,49	26	21,49	52	42,98		
	Kararsızım	21	17,36	20	16,53	41	33,88		
	Katılıyorum	12	9,92	6	4,96	18	14,88		

H: Kruskal Wallis değeri

geçen oranların kadınlarda erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Katılımcıların siberkondri seviyelerini etkileyen faktörler arasında internet kullanım süresi, sağlığa dair internet araştırmaları, internette sağlıkla ilgili edindiği bilgilere güvenme ve internette edinilen bilgilere güvenerek sağlıkla ilgili karar alma davranışlarının olduğu görülmüştür. Buna karşın, demografik farklılıkların çocuklu bireylerde siberkondri düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkileri tespit edilememiştir. Bu durumda Hipotez 1 kabul edilmiştir. Farklı demografik kategorilerdeki çocuklu bireylerin siberkondriyak davranışlarının birbirlerine yakın olmasının söz konusu anlamlı etkilerin gözlenmemesinde rol oynayabileceğine inanılmaktadır (Tablo 2).

Siberkondri puanı cinsiyete göre ele alındığında kadınların (82,52) erkeklerden (76,79) daha yüksek bir orana sahip olduğu Tablo 3'te görülmektedir. Aynı durum araştırma grubundaki çocuklu bireylerin e-sağlık okuryazarlığı puanları (kadın: 31,74 erkek: 29,96) için de geçerlidir. Siberkondri puanı ile siberkondri ölçeği alt grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve yüksek düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (kaygıyı artıran fakt. $r=0,870$ $p=0,00$; hipokondri-kompulsiyon $r=0,771$ $p=0,00$; kaygıyı azaltan faktörler $r=0,818$ $p=0,00$; doktor-hasta etkileşimi $r=0,753$ $p=0,00$; işlevsel olm. int. Kullanımı $r=0,838$ $p=0,00$). Buna göre siberkondri seviyesinde meydana gelen artış alt grup skorlarının artmasında etkili olmaktadır. Öte yandan, siberkondri puanı ile e-sağlık okuryazarlığı puanı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,284$ $p=0,00$). Hipotez 2 reddedilmiştir. Bu duruma yönelik internetten sağlık bilgisi arama ve kullanma yeteneği ile sanal tıbbi bilgiye erişimden kaynaklanan hastalık korkusu yani siberkondri arasında bir ilişki olduğu,

ancak bu ilişkinin gücünün çok yüksek olmadığı yorumu yapılabilir (Tablo 3).

Tablo 4'te bireylerin cinsiyet ve çocuk sahibi olma durumlarına göre siberkondri ve elektronik sağlık okuryazarlığı seviyeleri değerlendirilmiştir. Buna göre, kadın (siberkondri= $78,97\pm 19,78$; e-sağlık okuryazarlığı= $30,85\pm 6,85$) ve erkeklerin (siberkondri= $78,47\pm 20,04$; e-sağlık okuryazarlığı= $29,52\pm 7,10$) siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı puanları arasında önemli bir fark yoktur. Çocuklu kadınların ($82,52\pm 21,64$) siberkondri seviyeleri çocuksuz kadınlarınkinden ($77,69\pm 18,95$) yüksektir. Bu durumda Hipotez 3 kabul edilmiştir. Çocuklu erkeklerin ($76,79\pm 22,48$) siberkondri seviyelerinin çocuksuz erkeklerden ($79,51\pm 18,44$) daha düşük olduğu görülmüştür (Tablo 4). Bu durum erkeklerin çocuk sahibi olduktan sonra internetten sağlık bilgisi araştırma eylemini kadınlara devretmesi ile ilişkili olabilir. Benzer şekilde, erkeklerin çocukla ilgili sağlık konularını annelere bıraktığını ve diğer sağlık konularında da arka planda kalmayı tercih ettiklerini düşündürmektedir (Tablo 4).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Ölçek Toplam ve Alt Grup Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması ve Korelasyonu

	Kadın		Erkek		Toplam		Siberkondriya Ölçeği		Cronbach Alpha
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	r	p	
Siberkondriya Ölçek Puanı	82,52	21,64	76,79	22,48	80,06	22,09			0,931
Kaygıyı Artıran Faktörler	18,30	6,97	16,42	6,54	17,50	6,82	,870**	0,00	0,897
Hipokondri-Kompulsiyon	12,03	5,47	11,81	5,00	11,93	5,25	,771**	0,00	0,842
Kaygıyı Azaltan Faktörler	15,68	4,78	15,12	4,31	15,44	4,57	,818**	0,00	0,778
Doktor-Hasta Etkileşimi	15,64	4,48	14,71	4,64	15,24	4,55	,753**	0,00	0,697
İşlevsel Olmayan İnternet Kullanımı	20,87	5,75	18,73	5,91	19,95	5,89	,838**	0,00	0,823
E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçek Puanı	31,74	7,22	29,96	6,71	30,98	7,03	,284**	0,00	0,937

Tablo 4. Çocuklu ve Çocuksuz Bireylerin Siberkondri ve E-SOY Ortalamalarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	n	Siberkondri		E-Sağlık Okuryazarlığı		Siberkondri Toplam		E-SOY Toplam		
		Ort	SS	Ort	SS	Ort	SS	Ort	SS	
		Cinsiyet	Kadın	260	78,97	19,78	30,85	6,85	78,80	19,84
	Erkek	136	78,47	20,04	29,52	7,10	78,80	19,84	30,39	6,96
Çocuklu	Kadın	69	82,52	21,64	31,74	7,22	80,06	22,09	30,98	7,03
	Erkek	52	76,79	22,48	29,96	6,71	80,06	22,09	30,98	7,03
Çocuksuz	Kadın	191	77,69	18,95	30,52	6,70	78,25	18,78	30,13	6,92
	Erkek	84	79,51	18,44	29,25	7,35	78,25	18,78	30,13	6,92

TARTIŞMA

Bireylerin çocuk sahibi olduktan sonra siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyelerinin nasıl değiştiğini anlamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmaya 121'i çocuk sahibi olmak üzere toplam 396 kişi katılmıştır.

Çocuklarıyla ilgili sağlık arayışlarında geniş bir yelpazeden faydalandığı bilinen ebeveynlerin popüler kaynaklarından bir tanesi internettir. İnternet, sağlık uzmanından önce başvuru kaynağı olarak karşımıza çıkmakta ve bazı durumlarda sağlık tavsiyesi alınan tek kaynak olmaktadır (Scullard, Peacock, & Davies, 2010). Ebeveynlerin çocuklarının sağlık ve tıbbi durumları ile ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanımı her geçen gün artmaktadır. Fakat internetteki sağlık bilgilerinin nitelik ve doğruluğunu ve bu bilgilerin ebeveynlerin kararlarını ne ölçüde etkilediğini sorgulayan çalışmalar bulunmamaktadır (Boston, Ruwe, Duggins, & Willging, 2005).

Araştırmada, internet kullanım süresi, internette sağlık bilgisi araştırma durumu, internetteki bilgilere güvenme ve internetteki bilgilere güvenerek sağlıkla ilgili karar alma gibi internet kullanım alışkanlıklarının ebeveynlerin siberkondri seviyeleri üzerinde etkili olurken; ebeveynlerin çocuk sayısı, yaşı, öğrenim durumu ve geliri gibi faktörler siberkondri seviyeleri üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir. İnternette geçirilen uzun sürelerin çocukların sağlık durumlarına ilişkin kaygıyı artırabilmesinin etkili olacağı düşünülmektedir. İnternette araştırılan sağlık bilgisi korku ve endişeleri artırabileceği gibi bu bilgilere güvenerek hareket etmek de gereksiz endişelerin tetiklenmesinde etkili rol oynayacaktır. Bahsi geçen tüm bu etmenlerin siberkondri seviyelerinin artmasına katkı sağlayacağı kanaatine varılmıştır.

Sağlık bilgilerini elektronik kaynaklardan arama, bulma, anlama ve değerlendirme yeteneği olarak tanımlanan e-sağlık okuryazarlığı ile bilinçli internet kullanımının artırılması toplumun yanlış bilgilendirilmesinin önlenmesi için önem arz etmektedir (Başhan Aslantaş & Altuntaş, 2023).

Siberkondri seviyesi arttıkça alt gruplarında (kaygıyı artıran faktörler, hipokondri-kompulsiyon, kaygıyı azaltan faktörler, doktor-hasta etkileşimi ve işlevsel olmayan internet kullanımı) da artış olduğu belirlenmiştir. Hayat boyu kaygı artışına sebebiyet veren ebeveynliğe (Rathbone & Prescott, 2019) ek olarak kompulsiyon-hipokondri durumunun varlığı (Keller, Padala, & Petty, 2008), internette sürekli araştırma yapma eğilimi, internetteki yanlış bilgiler ve duygusal faktörler kaygı artışına dolayısıyla da siberkondri seviyesinin artmasına etki etmektedir (Turan, 2022). Ebeveynlerin sağlık bilincinin yüksek olması, interneti

bilinçli kullanmaları, çevreden aldıkları sosyal destek sağlık kaygısını azaltır (Kıraç, 2019). Hasta ile hekim arasındaki iletişim sorunları ve güvensizlik duygusu, sınırlı zaman ve kaynaklar ebeveynlerin hekim ile etkileşimi ile işlevsel olmayan internet kullanımına etki ederek siberkondri seviyelerinin artmasına olanak tanımaktadır. Çocuk sağlığı ve bakımına ilişkin ebeveynlerin internette edindikleri eksik veya yanlış bilgilerin sonuçlarından en çok etkilenen bireyler ailelerine bağımlı olan çocuklardır (Korkmaz Yenice & Esenay, 2022).

Ebeveynlerin siberkondri ve elektronik sağlık okuryazarlığı seviyeleri kıyaslandığında kadınların ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocukluların siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı çocuksuzlardan yüksekken; çocuklu kadınların çocuklu erkekler ve çocuksuzlardan yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ebeveynlerin çocuklarının sağlıklarına yönelik taşıdıkları endişe, çocuk sağlığı ile ilgili bilgi ve deneyimleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Toplum ve ailenin kadınlara aile bireylerinin sağlığı ve bakımı ile ilgili daha fazla sorumluluk yüklemesi, kadınların yapı gereği sağlık sorunlarına karşı daha hassas ve endişeli yaklaşımları çalışmadan elde edilen bulguları desteklemektedir. Literatürde de (Kilit & Eke, 2019) (Eryiğit Günler, 2023) kadınların erkeklere göre daha fazla sağlıkla ilgili bilgi arama yaptığı yer almaktadır. Ayrıca, sağlık ve tıbbi konulara dair siteleri, çevrimiçi tartışma grupları ve forumlar erkeklerden ziyade kadınlara yöneliktir (Uslu Şahan & Purtul, 2023). Annelerin çocukların sağlık ve bakımlarına yönelik sorumluluklarının fazla olması ve anneliğin getirdiği duygusal bağlar dolayısıyla kadınlar sağlıkla ilgili konularda daha fazla araştırma ve öğrenme eğiliminde olmakta (Turner, 2011) bu durum da kadınları çağın gerekliliği olan interneti kullanmaya teşvik etmekte ve dolayısıyla siberkondri ile e-sağlık okuryazarlığı seviyelerinin artmasında etkili olmaktadır.

SONUÇ

Araştırmada, internet kullanım alışkanlıklarının ebeveynlerin siberkondri seviyeleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Siberkondri düzeyinde meydana gelen artış siberkondriya ölçeği alt grup puanları ile e-sağlık okuryazarlığını da artırmaktadır. Çocuklu kadınların siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyeleri erkeklerinkinden yüksektir.

İnternetin her yaşta kullanıcı tarafından her türlü amaç için başvuru kaynağı olması ve kullanımının gün geçtikçe artması beraberinde bazı sorunları getirmektedir. İnternette tekrarlayan sağlık araştırmalarına kaygının da eklenmesiyle ortaya

çıkan siberkondri kavramı yetersiz elektronik sağlık okuryazarlığı ile birleştiğinde çeşitli sağlık sorunlarına, sağlık hizmetlerinin aşırı veya gereksiz kullanımına sebebiyet verebilmektedir. Çocuk sahibi olmanın başlı başına bir kaygı faktörü olması ve çocuklarının sağlığından anne-babaların sorumlu olması ebeveynleri günümüzün birincil bilgi kaynağı olan interneti kullanarak sağlık bilgisi aramaya teşvik etmektedir. Bu çalışma ile çocuklu ebeveynlerin siberkondri seviyelerini etkileyen faktörler incelenerek ve çocuklu ve çocuksuz bireylerin siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı seviyeleri değerlendirilerek literatürdeki boşluk tamamlanmaya çalışılmıştır. Çocuklu bireyler ve kadınların siberkondri düzeylerine ilişkin çalışmaların artırılması hususu uzun vadede önem arz edecektir. Bu yüzden, siberkondrinin önlenmesi ve yönetilmesine ilişkin tedavi programları ve kamu spotlarının oluşturulması, web sitelerindeki sağlık içerikleri ile ilgili bilgilendirme ve kontrollerin yapılması ve e-sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesinin önemine dikkat çekilmektedir. Ayrıca, yetişkinlere yönelik eğitim programlarının oluşturulmasında Halk Eğitim Merkezleri ile ilgili bakanlıkların (sağlık, milli eğitim) ortak çalışmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ebeveynlerin ve bilhassa annelerin siberkondri ve e-sağlık okuryazarlıkları ile ilgili akademik çalışmaların artırılması, sağlıklı ebeveynlerin siberkondri seviyeleri, ebeveynlerin sağlık uygulamaları ve çevrimiçi sağlık bilgileri ile ilgili gizlilik ve güvenlik kaygıları, ebeveynlerin edindikleri çevrimiçi sağlık bilgilerini uygulama kabiliyetleri hakkında araştırmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Ö., & Lanpir, A. (2023). Annelerin Beslenme Bilgi Düzeylerinin ve Siberkondriya Tutumlarının 5-18 Yaş Arası Çocuklarında Besin Takviyesi Kullanımına Etkisi: Kesitsel Bir Çalışma. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 8, 732-741.
- Barke, A., & Doering, B. (2020). Development of an Instrument to Assess Parents' Excessive Web-Based Searches for Information Pertaining to Their Children's Health: The "Children's Health Internet Research, Parental Inventory" (CHIRPI). *J Med Internet Res.*, 22(4), e16148.
- Başhan Aslantaş, A., & Altuntaş, M. (2023). Cyberchondria's Possible Relationship with Problematic Internet Use and eHealth Literacy. *J Acad Res Med* 2023, 13(2), 63-9.
- Bernhardt, J., & Felter, E. (2004). Online pediatric information seeking among mothers of young children: results from a qualitative study using focus groups. *J Med Internet Res*, 6(1), e7.
- Bianco, A., Zucco, R., Nobile, C., & Pileggi, C. (2013). Parents seeking health-related information on the Internet: cross-sectional study. *J Med Internet Res*, 15(9), e204.
- Boston, M., Ruwe, E., Duggins, A., & Willging, J. (2005). Internet use by parents of children undergoing outpatient otolaryngology procedures. *Arch Otolaryngol Head Neck Surg.*, 131(8), 719-722.
- Büyükaşar, M. (2022). Sağlık Mezenformasyonu: Çevrimiçi Kanallardan Yayılan Yanlış Bilgi Salgını. *Öneri Dergisi*, 17(57), 73-101.
- Cotten, S., & Gupta, S. (2004). Characteristics of online and offline health information seekers and factors that discriminate between them. *Soc Sci Med*, 59, 1795-806.
- Durak Batıgün, P., Gör, N., Kömürçü Akik, B., & Şenkal Ertürk, İ. (2018). Cyberchondria Scale (CS): development, validity and reliability study. *J Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(2), 148-162.
- Dworkin, J., Connell, J., & Doty J. (2013). A literature review of parents' online behavior. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 7.
- Eryiğit Günler, O. (2023). Toplumsal Cinsiyet ile Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Arasındaki İlişki. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(3), 736-752.
- Giesen, M., Keizer, E., van de Pol, J., Knobens, J., Wensing, M., & Giesen, P. (2017). The impact of demand management strategies on parents' decision-making for out-of-hours primary care: findings from a survey in The Netherlands. *BMJ Open*, 7(5), e014605.
- Goldman, R., & Macpherson, A. (2006). Internet health information use and e-mail access by parents attending a paediatric emergency department. *Emergency medicine journal* : *EMJ*, 23(5), 345-348.
- Holyoake, D., & Searle, K. (2015). Cyberchondria: emerging themes for children's nurses in the internet age. *Nurs Child Young People*, 27(5), 34-38.
- Kang, M., Kim, D., Jung, H., Shim, J., Song, Y., Kim, K., & Paik, H. (2016). Dietary supplement use and nutrient intake among children in South Korea. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 116(8), 1316-1322.
- Keller, L., Padala, R., & Petty, F. (2008). Clinic Pearls To Manage Cyberchondriacs. *Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry*, 10(1), 75-76.
- Kilit, D., & Eke, E. (2019). Bireylerin Sağlık Bilgisi Arama Davranışlarının Değerlendirilmesi: Isparta İli Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22(2), 401-436.
- Kıraç, R. (2019). Doktora Tezi. Sağlık Arama Davranışını Etkileyen Faktörler: Yapısal Eşitlik Modellemesine Dayalı Bir Çalışma. Konya: Selçuk Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz Yenice, G., & Esenay, F. (2022). İnternetteki Sağlık Bilgileri Güvenilir Mi? Evde Ateş Yönetimi ile İlgili Bir Çalışma. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 324-332.
- Kurşun, A., & Kaygısız, E. (2018). Merkezi Hekim Randevu Sistemi MHRS Uygulamalarına Yönelik Memnuniyet ve Erişilebilirlik Düzeyinin Belirlenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4, 401-409.
- Marimuthu, M. (2019). Young mothers' acceptance of herbal food supplements: Centred on preventive health behaviour for children. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 51, 311-319.
- Norman, C., & Skinner, H. (2006). eHealth Literacy: Essential Skills for Consumer Health in a Networked World. *J Med Internet Res*, 8, e9.
- Placiszewski, K., Wierzbna, W., Ostrowski, J., Pinkas, J., & Jankowski, M. (2022). Use of the Internet for Health Purposes-A National Web-Based Cross-Sectional Survey among Adults in Poland. *International journal of environmental research and public health*, 19(23), 16315.
- Prescott J, J., Mackie, L., & Rathbone, A. (2018). Predictors of health anxiety during pregnancy. *mHealth*, 4(16).
- Rathbone, A., & Prescott, J. (2019). "I Feel Like A Neurotic Mother at Times"-a mixed methods study exploring online health information seeking behaviour in new parents. *Mhealth*, 5(14), 11.
- Scullard, P., Peacock, C., & Davies, P. (2010). Googling children's health: reliability of medical advice on the internet. *Arch Dis Child.*, 95(8), 580-582.

- Starcevic , V. (2017). Cyberchondria: Challenges of Problematic Online Searches for Health-Related Information. . *Psychother Psychosom.*, 86(3), 129-133.
- Tamer Gencer, Z. (2017). Norman Ve Skinner'ın E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Kültürel Uyarlaması İçin Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* |, 52(1), 131-141.
- Turan , H. (2022). İnternet Bağımlılığı ve Siberkondri. *Balkan Sağlık Bil Derg.*, 1(1), 21-27.
- Turner, B. (2011). Tıbbi güç ve toplumsal bilgi. (Ü. Ç. Tatlıcan, Çev.) Bursa: Sentez Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2023, Ağustos 29). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407) adresinden alındı
- Uslu Şahan, F., & Purtul, S. (2023). Health Anxiety and eHealth Literacy as Predictors of Cyberchondria in Women. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(3), 454-461.